

Nefsin açlıkla terbiyesi nasıl oluyor, nefis cismanî bir şey değil, bunun ilmî bir izahı var mıdır?

Nefis, insanın mahiyetinde maddî, cismanî ve hayvanî yönü temsil eden, nuranî ve latif duyguların terakki ve tekemmülünde vesile olan bir cihazdır. Nefis, insanın hayvanî bütün istek ve arzularını cem eden bir histir. Nefis kesafetli olduğu için Allah'ın isim ve sıfatlarının tamamının anlaşılmasında ehemmiyetli bir miyardır. İnsan bu kesafetli olan nefsi, islah ve terbiye ile nuranî ve latif bir surete çevrilebilir.

İnsan nefis ile mücadelesi sayesinde terakki eder ve meleklerden üstün olur. Eğer nefisine mağlup olursa hayvandan daha aşağıya düşer. Melekler sadece ibadetle meşgul olup ondan zevk alırlar. Hayvanlar ise sadece nefsin tatmini ile meşguldürler. İnsan ise bu ikisi arasında bir imtihana tâbi tutulmuştur.

Peygamber Efendimiz (asm.) bir hadis-i şeriflerinde şöyle buyurur: *"İnsanı felakete sürükleyen üç şeydir: hasislik, nefse uymak ve kendini beğenmektir."*

Nefsin sevdiği ve istediği şeyleri yapmaya "heva" denir. Nefis yaratılışında kötülükleri ve zararlı şeyleri sever ve ister.

Şehvet ve *öfke* nefsin en mühim iki hissiyatıdır. Nefis, insanın hayvanî cihetini temsil ettiği için, en ehemmiyetli terbiye esaslarından birisi de açlıkla terbiye olunmasıdır. Zannedildiği gibi nefis izafî veya manevî bir mefhum değildir. Üstad Hazretlerinin şu ifadeleri de bu mânaya ışık tutar mahiyettedir:

"Fakat bazan olur ki, nefis-i emmâre, ya levvâmeye veya mutmainneye inkılâp eder, fakat silâhlarını ve cihâzâtını âsâba devreder. Âsab ve damarlar ise, o vazifeyi âhir ömre kadar görür. Nefs-i emmâre çoktan öldüğü halde, onun âsârı yine görünür. Çok büyük asfiya ve evliya var ki, nüfusları mutmainne iken, nefis-i emmâreden şekvâ etmişler. Kalbleri gayet selim ve münevver iken, emrâz-ı kalbden vâveylâ etmişler. İşte bu zatlardaki, nefis-i emmâre değil, belki âsâba devredilen nefis-i emmârenin vazifesidir. Maraz ise, kalbî değil, belki maraz-ı hayalîdir."(1)

Allah, insanı nihayetsiz terakki edecek bir fitratta yaratmış ve ona mükemmel bir istidat vermiştir. İnsanın vazifesi istidatlarını nemalandırıp inkişaf ettirmektir. Bu inkişaf ise, mücadele ve mücahede ile mümkündür. Bu yüzden Allah, insana nefis, heva, şeytan, vehim gibi düşmanları musallat etmiştir. Nefis ile mücadele ölene

kadar devam eder. İnsan bu düşmanlar ile mücadele ettikçe, mahiyetindeki istidatlar inkişaf eder; istidatlar inkişaf ettikçe de terakki ve tekemmül eder.

İşte bu terakki ve tekemmülün devamı için, nefis bir takım ağır riyazet usulleri ile öldürülmüş olsa bile, Allah nefsin vazifesini görecek yeni düşmanları insana musallat ediyor. Ta ki terakki ve tekemmül yolu açılsın. Nefislerini tamamen öldürüp islah etmiş büyük zatların nefislerinden şikâyet etmeleri bundan dolayıdır.

Nefsin vazifesini âsâba devretmesini, başka bir cihaz-ı maddînin devralması olarak anlayabiliriz. Bunun keyfiyet ve mahiyetini bilmememiz mühim değildir. Ruhun mahiyetini bilmiyoruz ama bedenimizi idare ettiğini ve her organımıza ve hücremize yakın olduğunu çok iyi biliyoruz.

Âsâb'ı, nefis gibi kesif olan beden, cismanî arzu ve hassasiyetleri olarak da anlayabiliriz.

İnsana daima kötülüğü emreden "nefs-i emmare" terbiye edilebilir. Böylece onun kötü taleb ve arzuları susturulur; **nefs-i emmâre, levvâmeye** veya **mutmainneye** inkılâb eder. Ancak bu durumda her şey bitmiş değildir. İnsanın imtihanı, mücahedesi ve manevî terakkisinin, ömür boyu devam etmesi için "*mânevî bir nefs-i emmare*" devreye girer. Heves, damar, âsâb, tabiat ve hissiyat halitasından çıkan bu mecazî nefis, hakikisinden daha şiddetlidir, söz dinlemez ve kötü fiilleri yapmaya teşvik eder. İmam-ı Rabbanî gibi büyük zatların bile nefs-i emmareden şekva ettikleri söylenir. Halbuki onların şekvaları, hakikisinden değil, işte bu mecazî olan nefistendir. Nefs-i emmâre çoktan öldüğü hâlde, onun izleri yine görünür.

Birçok büyük asfiya ve evliya, nefisleri mutmainne iken, nefs-i emmâreden şekvâ etmişler. Kalbleri günah kirlerinden arınmış ve nurlanmış, kalbî hastalıklarından ağlayıp sızlanmışlar. Bu zatlardaki, nefs-i emmâre değil, âsâba devredilen nefs-i emmârenin vazifesidir. Hastalıklar ise, kalbî değil, hayaîdir.

(1) bk. [Mektubat, Yirmi Altıncı Mektup, Dördüncü Mebhas.](#)